

Valsts prezidenta Egila Levita paziņojums presei par Administratīvi teritoriālās reformas īstenošanu

Publicēts: 19.06.2020.

[Egils Levits](#)

Vakar, uzrunājot Saeimu tās pavasara sesijas noslēguma sēdē, es īpaši pieteicu, ka par Administratīvi teritoriālo reformu atsevišķi runāšu šodien.

Administratīvi teritoriālā reforma noteiks Latvijas attīstību gadu desmitus uz priekšu, tā skar teju katru Latvijas iedzīvotāju, un teju katram ir savs viedoklis un pārliecība gan par reformas vajadzību un gaitu, gan arī sasniegtajiem rezultātiem. Liela daļa pašvaldību un iedzīvotāji to atbalsta, bet daudzi ir arī pret to.

Esmu uzklusījis un sadzirdējis visu reformā iesaistīto viedokļus, argumentus un emocionālo pārliecību. Šajās dienās gluži kā tiesas spriedumā esmu svēris un vērtējis argumentus par likuma izsludināšanu un argumentus par likuma nodošanu otrreizējai caurlūkošanai.

Apzinoties šā lēmuma nozīmīgumu mūsu valsts dzīvē, es vispirms izklāstīšu savu vērtējumu par abu pušu argumentiem un tad darīšu zināmu savu lēmumu.

I

Pieņemtajā "Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumā" (turpmāk – Likums) Saeima politiski ir izšķirusies par būtisku pašvaldību skaita samazināšanu, paredzot šobrīd esošo 119 pašvaldību vietā 42 pašvaldības, kas ir daudz jaudīgākas un potenciāli varētu nodrošināt pienācīgus un katram iedzīvotājam vienlīdzīgi pieejamus pašvaldību sniegtos pakalpojumus, kā arī sekmēt

ekonomisko izaugsmi.

A Par Likuma izsludināšanu

II

Regulāri tiekoties ar Latvijas iedzīvotājiem visās Latvijas malās un uzklusot viņu domas un vērtējumus par politisko situāciju, no pirmajām dienām Valsts prezidenta amatā esmu dzirdējis kritiku par notiekošo Administratīvi teritoriālo reformu, bažas par vietējo kopienu viedokļa ignorēšanu un pamatotas bailes un neziņu par dzīvi pēc Administratīvi teritoriālās reformas.

Kopējas reģionālās un pašvaldību attīstības politikas vājums un nespēja nodrošināt visas valsts vienmērīgu ekonomisko attīstību šajos gados visvairāk ir izjusti nevis Rīgā un Pierīgā vai reģionālās attīstības centros, bet tieši attālākajos pagastos un mazpilsētās.

Arī šī Administratīvi teritoriālā reforma vissāpīgāk emocionāli skar tās vietējās kopienas, kas atrodas tālāk no iezīmētajiem attīstības centriem.

Es pilnībā saprotu vietējo kopienu bažas, ka, zaudējot savu pašvaldību un iekļaujoties lielākās pašvaldībās, to kultūrvēsturiskā identitāte un lokālās piederības izjūta varētu būt apdraudēta, kā arī tiktu samazinātas iespējas ietekmēt lēmumu pieņemšanu savās interesēs un varētu attālināties lēmumu pieņemšanas centri, radot bažas par nākotnes izredzēm un pakalpojumu pieejamību.

III

Tādēļ mana pārliecība ir, ka vietējās kopienas – pagasti un mazpilsētas – šīs Administratīvi teritoriālās reformas rezultātā nedrīkst, es uzsveru, nedrīkst pazust.

Valstij ir jārada priekšnoteikumi, lai vietējo kopienu balss un intereses tiktu saklausītas nākotnē vairāk, nekā tas bijis līdz šim.

Katrai vietējai kopienai ir jāaglabā sava identitāte un sava vienreizība, un tas ir būtiski kā no visas valsts kopējām ilgtermiņa interesēm, tā no latviešu nācijas un mūsu nacionālās identitātes perspektīvas.

Stipras un savā lokālajā piederības izjūtā un kultūrvēsturiskajā vidē sakņotas vietējās kopienas – mūsu Latvijas pagasti un mazpilsētas – ir mūsu tautas un valsts ilgtspējīgas attīstības pamats un mūsu kultūras un dzīvesziņas nesējs cauri gadsimtiem.

IV

Diemžēl Administratīvi teritoriālās reformas sagatavošanas posms ir bijis nepietiekoši pārdomāts, par labu iespējami ātrai likumprojekta virzībai upurējot rūpīgu analīzi, pienācīgu koncepcijas izstrādi un līdzvērtīgu dialogu ar sabiedrību, argumentējot un pārliecinot par reformas nepieciešamību.

Likumprojekta izstrādātāju tikai formālais respekts pret mūsu demokrātiskajā valsts iekārtā ietvertajiem dialoga principiem starp vietējām kopienām, pašvaldībām un valsti, kā arī izsvērtu argumentu un pamatojuma aizstāšana ar labākas nākotnes solījumiem ir devusi pamatu neizpratnei un aizvainotībai daudzās vietējās kopienās un mūsu valsts iedzīvotājos.

Likumprojekta izstrādātāju un virzītāju jauda politiski *izdzīt* reformu izsaukusi tādu pašu pretestību un emocionālu apņēmību tai pretoties par katru cenu.

Tādēļ šīs pretrunas reformas sagatavošanas gaitā ir kļuvušas ļoti asas. Es varu tikai pievienoties Satversmes tiesas autoritatīvajam konstatējumam nesenajā spriedumā par Iksķīles iedzīvotāju aptauju, ka šajās diskusijās no visām iesaistītajām pusēm ir pietrūcis labas ticības, savstarpējās cieņas un patiesa respekta pret mūsu demokrātiskās valsts iekārtas principiem.

V

Mani patiesi uztrauc, ka Administratīvi teritoriālās reformas diskusijās vismazāk ir runāts un domāts par visas valsts kopējām

interesēm ilgtermiņā un visas sabiedrības un katra iedzīvotāja potenciālajiem ieguvumiem reformas rezultātā.

Administratīvi teritoriālās reformas mērķis nav un nevar būt tikai mehānisks pašvaldību vai pašvaldību domju deputātu skaita samazinājums. Administratīvi teritoriālajai reformai jābūt balstītai uz vienvērtības principu – katram Latvijas iedzīvotājam jābūt vienādām dzīves iespējām un pieejamiem pakalpojumiem neatkarīgi no vietas, kur viņš dzīvo.

Diemžēl šiem apsvērumiem reformas sagatavošanas posmā ir piešķirts pārāk mazs svars, un tas devis iemeslu pretestībai un neizpratnei par reformas mērķiem un izvēlētajiem instrumentiem.

VI

Tādēļ šī Administratīvi teritoriālās reformas gaita nav un nevar tikt uzskatīta par laba reformu procesa paraugu. Tieši pretēji – Saeimai un Ministru kabinetam ir jābūt no reformas gaitā pieļautajām kļūdām un stratēģiski būtu jāuzlabo reformu veiktspēja nākotnē.

Labam Administratīvi teritoriālās reformas procesam būtu jābalstās vienotā pieejā, kas balstīta vienos un tajos pašos principos un kritērijos, pret katru no jaunveidojamām pašvaldībām un pret esošo vietējo kopienu interesēm. Tāpat šajā procesā būtu bijis svarīgi ne tikai formāli uz klausīt, bet patiešām sadzirdēt un pēc iespējas mēģināt ņemt vērā vietējo kopienu argumentus un ierosinājumus labākam pašvaldību iekārtojumam pēc Administratīvi teritoriālās reformas.

Saeima sākotnējo likumprojektu visumā ir krietni uzlabojusi. Tomēr arī Saeimai ne visos gadījumos ir izdevies nodrošināt vienādu pieeju līdzīgās situācijās, kā arī likumdevējs būtu varējis būt atvērtāks vietējo kopienu jēdzīgiem un pamatotiem ierosinājumiem.

VII

Tajā pašā laikā Administratīvi teritoriālā reforma šodien ir nepieciešama, lai varētu tikt turpināti ar to cieši saistītie nākamie reformu soļi.

Administratīvi teritoriālā reforma ir visu Latvijas iedzīvotāju ilgtermiņa interesēs. Tā ir jāveic, lai varētu tikt sekmēta visas Latvijas vienmērīga un ilgtspējīga attīstība un katram Latvijas iedzīvotājam viņa pašvaldība varētu nodrošināt pienācīgus un vienādi pieejamus pakalpojumus.

Mazākam pašvaldību skaitam, kas kļūst jaudīgākas, jāspēj nodrošināt labāku ekonomisko un sociālo attīstību un labāku katra iedzīvotāja dzīvi pēc reformas.

Tiem jāklūst par šīs reformas atslēgas vārdiem – reformas rezultātā paliek mazāk pašvaldību, lai pēc reformas katram kļūtu labāk un solītās labās pārmaiņas ilgtermiņā izjustu katrs. Uz to jāraugās kā valsts institūcijām, tā arī pašām pašvaldībām – lai uz reformu liktās cerības attaisnotos un izdotos sasniegt reformas mērķus.

VIII

Diskusijās par Administratīvi teritoriālo reformu visas iesaistītās puses ir patērējušas daudz enerģijas un spēka, lai reformu *dzītu* uz priekšu vai mēģinātu to maksimāli nobremzēt.

Es labi apzinos, ka Administratīvi teritoriālo reformu kā ilgstoši nerisinātu un politiski sasāpējušu problēmu, kas tieši un nepastarpināti skar teju katru Latvijas iedzīvotāju, nevar atrisināt ar gludu un visiem vienlīdz derīgu likumu. Jo svarīgāka un būtiskāka ir reforma, jo vairāk domstarpības un diskusijas tā rada. Tas ir pašsaprotami.

Sarežģītajos apstākļos Saeimas vairākums tomēr ir spējis vienoties par risinājumu, kas vērsts uz pašvaldību ekonomiskās jaudas un iedzīvotājiem pieejamo pakalpojumu uzlabošanu. Šāda apņēmība un spēja panākt pietiekami jēdzīgu rezultātu pelna respektu.

Šis Likums nebūt nav visa Administratīvi teritoriālā reforma. Izšķirošs ir nevis jaunais pašvaldību iekārtojums un to robežas, bet gan turpmākie praktiskie Likuma iedzīvināšanas soļi un tam nepieciešamo likumu izstrāde un pieņemšana. Saeimai pēc iespējas

ātrāk ir jāīsteno nākamie reformu soļi, kā paveikšanai bija vajadzīgs šis Likums.

Šobrīd ir valstiski atbildīgi dot iespēju tam stāties spēkā un patiešām sākt reformu, nevis turpināt bezgalīgo cīņu un vairo domstarpības. Saeimas pieņemtais Likums varētu kalpot par stabilu pamatu visas valsts vienmērīgai un ilgtspējīgai attīstībai visas Latvijas sabiedrības kopējās interesēs.

IX

Apzinoties šīs Administratīvi teritoriālās reformas nozīmīgumu valsts attīstībai ilgtermiņā, esmu rūpīgi sekojis līdzi tās norisei un savlaikus iesniedzis Saeimai savus vērtējumus un priekšlikumus.

Pirms otrā lasījuma paudu viedokli, ka Administratīvi teritoriālās reformas īstenošanā problemātiska ir iedzīvotāju demokrātiskās piederības vietējām kopienām un kultūrvēsturiskās identitātes stiprināšana.

Lai rastu iespēju jau savlaikus jēdzīgi nokārtot šos jautājumus, iesniedzu Saeimai izskatīšanai savus priekšlikumus, kas vērsti tieši uz iedzīvotāju demokrātiskās piederības un uz kultūrvēsturiskās identitātes stiprināšanu.

X

Saeima pieņemtajā Likumā ir atbalstījusi manus iesniegtos priekšlikumus. Uzskatu, ka tas ir būtisks sākotnējā reformas piedāvājuma uzlabojums. Šo priekšlikumu īstenošana ļaus Administratīvi teritoriālajā reformā ņemt vērā un nodrošināt vietējo kopienu kultūrvēsturiskās identitātes un piederības aspektus, kā arī to demokrātiskas līdzdalības iespējas pašvaldībā.

Ja Saeima būtu noraidījusi priekšlikumu stratēģiski nodrošināt kultūrvēsturiskās vides saglabāšanas un ilgtspējīgas attīstības iespējas latviešu vēsturiskajās zemēs, kā arī demokrātiski vēlētas vietējo kopienu pārstāvniecības pagastos un mazpilsētās ar savu kompetenci, būtu grūti atrast izšķirošus argumentus par labu šā Likuma izsludināšanai.

B Par latviešu vēsturiskajām zemēm

XI

Saeima ir atbalstījusi atsevišķa likuma pieņemšanu, kura mērķis būtu iedzīvotāju kopīgās identitātes stiprināšana un kultūrvēsturiskās vides saglabāšana un ilgtspējīga attīstība.

Mani patiesi priecē, cik daudzās Latvijas vietās Administratīvi teritoriālā reforma ir iekustinājusi apzināšanos par kultūrvēsturisko identitāti un piederību kādai latviešu vēsturiskajai zemei.

Diskusijās par Administratīvi teritoriālo reformu esam apzinājušies, ka latviskās identitātes daudzveidība, kā arī latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturiskā vide un tajās veidojušās unikālās mazās kultūrtelpas ir nozīmīgs un saglabājams visas sabiedrības kopējs labums. Valstij ir nepieciešama atsevišķa pārdomāta horizontālā politika šajā jomā.

XII

Ar Administratīvi teritoriālo reformu risina pastāvošās ekonomiskās un sociālās problēmas, kā arī pašvaldību sniegto pakalpojumu kvalitāti un pieejamību iedzīvotājiem. Bet Administratīvi teritoriālā reforma nav īstais instruments kultūrvēsturiskās identitātes un piederības stiprināšanai. Tam nepieciešami citi likumi un instrumenti.

Tādēļ esmu paredzējis jau tuvākajā laikā iesniegt Saeimā izskatīšanai Latviešu vēsturisko zemju likumprojektu.

Būtiski, lai pēc iespējas katra vietējā kopiena šajā likumā ar detalizāciju līdz pagasta, pilsētas vai pat atsevišķos gadījumos noteiktai pagasta vai pilsētas daļai var atrast likumdevēja skaidri atzītu tās piederību kādai latviešu vēsturiskajai zemei – Vidzemei, Latgalei, Kurzemei, Zemgalei vai Sēlijai.

C Par vietējo kopienu saglabāšanu

XIII

Saeima, atbilstoši manam priekšlikumam, ir uzdevusi Ministru kabinetam līdz 2020. gada 31. decembrim izstrādāt un iesniegt Saeimai izskatīšanai likumprojektu par vietējo kopienu (pagastu un pilsētu) tiesībām demokrātiski ievēlēt savus priekšstāvjus un šādu vietējo kopienu kompetenci pašiem kārtot vietējas nozīmes jautājumus.

Vietējās kopienas ir vēsturiski ilgā laika periodā veidojušās iedzīvotāju kopības Latvijas pagastos un mazpilsētās, kam ir sava noteikta identitāte un piederības izjūta. Šādām vietējām kopienām jau ir arī gadsimtos nostiprināti kultūrvēsturiski apzīmējumi – pagasti un pilsētas.

Tādēļ Likumos ir jā saglabā vietējās kopienas, kam ar likumu ir piešķirta sava noteikta kompetence lokālas nozīmes jautājumu kārtošānā. Tas dotu iespēju iedzīvotājiem risināt lokālos jautājumus tuvāk viņu dzīvesvietai, kā arī stiprinātu iedzīvotāju kultūrvēsturisko identitāti un piederības sajūtu konkrētai vietai.

XIV

Vietējo kopienu saglabāšana skar ne tikai identitāti un piederību, bet arī demokrātiju, konkrēti pilsonisko atbildību, kas sākas jau ar atbildību par savu tiešo dzīves apkaimi.

Vietējām kopienām jāparedz vēlēta to interešu pārstāvēniecība vietējo kopienu kompetencē esošo jautājumu izlemšanā un saziņā ar savu novada pašvaldību, lai vietējām kopienām būtu iespēja atbilstoši savam jaudīgumam efektīvi kārtot vietējas, lokālas nozīmes jautājumus.

XV

Esmu paredzējis rūpīgi sekot arī šā likumprojekta izstrādei un nepieciešamības gadījumā piedāvāt arī detalizētu redzējumu par tā tvērumu un iespējamo saturu.

XVI

Diemžēl Saeima neatbalstīja manu priekšlikumu pašvaldību domju vēlēšanu likumā dot iespējas iesniegt kandidātu sarakstus ne vien politiskajām partijām un to apvienībām, bet arī vēlētāju apvienībām. Uzskatu, ka šāds Saeimas lēmums bija kļūdainis un tuvredzīgs, jo visas sabiedrības kopējās interesēs ir stiprināt demokrātisko valsts iekārtu, vairot iedzīvotāju demokrātisko līdzdalību un sekmēt arvien plašākas iespējas aktīvi līdzdarboties politiskajos procesos arī pašvaldību līmenī.

Iespējams, tuvākā vai tālākā nākotnē, analizējot pašvaldību vēlēšanu procesu un iedzīvotāju demokrātisko līdzdalību, Saeima pie šā jautājuma varētu arī atgriezties atkārtoti.

Tāpat negatīvi vērtējama ilgstošā vilcināšanās ar Vietējo pašvaldību referendumu likuma pieņemšanu, kas joprojām ir iestrēdzis arī šajā Saeimā. Vietējo pašvaldību referendumu likuma pieņemšana un jēdzīga iedzīvināšana tikai stiprinātu iedzīvotāju demokrātisko līdzdalību un demokrātiskos procesus kopumā pašvaldībās.

D Par turpmākiem reformas soļiem

XVII

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus un objektīvi pastāvošo nepieciešamību veikt Administratīvi teritoriālo reformu, esmu izšķīries par Saeimas pieņemtā reformas likuma izsludināšanu.

Pēc mana ieskata, šobrīd visas sabiedrības kopējās ilgtermiņa interesēs ir nodrošināt savlaicīgu pieņemšanu šā Likuma spēkā stāšanās, lai varētu tikt turpināta sagatavošanās sekmīgai Administratīvi teritoriālajai reformai un pēc 2021. gada 1. jūlija mēs visi kopā varētu strādāt Administratīvi teritoriālās reformas mērķu sasniegšanai pieņemtā Likuma ietvaros.

Ja kāda pašvaldība vai vietējā kopiena uzskata, ka tās argumenti politiski nav pienācīgi saklausīti un ņemti vērā, tām ir iespēja

vērsties Satversmes tiesā un tiesiskā ceļā panākt to vērtējumu.

Ja pēc pašvaldību vēlēšanām izrādās, ka kādas pašvaldības modelis acīmredzami nestrādā iedzīvotāju kopējās interesēs un nesasniedz reformas mērķus, to iespējams saprātīgi koriģēt.

XVIII

Likumā noteiktās administratīvās teritorijas un to robežas nav *akmenī iecirstas* uz visiem laikiem.

To īpaši vēlos uzsvērt esošā Varakļānu novada kontekstā. Ja Saeimas vairākuma trešā lasījuma lēmums par esošā Varakļānu novada turpmāko likteni, kas pieņemts pretēji izsvērtam un rūpīgi apspriestam atbildīgās komisijas atzinumam, vietējai kopienai Varakļānu novadā tomēr nav pieņemams, likumdevējam būtu jābūt gatavam šo jautājumu atkārtoti apspriest potenciālu Likuma grozījumu ceļā.

Taču svarīgi, lai šie nenoliedzami svarīgie, bet tomēr atsevišķi apspriežamie un vērtējamie jautājumi tiek risināti jau Likuma ietvaros pēc tā spēkā stāšanās, nevis atmetot atpakaļ Likumā paveikto un uzsākot visas diskusijas par visiem reformas jautājumiem vēlreiz no paša sākuma.

XIX

Līdz 2021. gada 1. jūlijam vēl ir arī daudz darāmā. Likums paredz vēlāku vairāku būtisku un Administratīvi teritoriālās reformas sekmīgai īstenošanai nepieciešamu likumu pieņemšanu. Jautājumi par latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturiskās vides saglabāšanu, par administratīvajiem reģioniem un vietējo kopienu kompetenci kārtot vietējas nozīmes lietas vēl ir apspriežami likumdošanas ceļā un izlemjami jau tuvākajā laikā ar atsevišķiem likumiem. Tāpat Ministru kabinets iecerējis jauna pašvaldību likuma izstrādi un pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas reformu. Likums paredz arī uzdevumus Ministru kabinetam izdot virkni nepieciešamo Ministru kabineta noteikumu.

Visi šie nepieciešamie likumi un Ministru kabineta noteikumi būtu savlaicīgi sagatavojami un pieņemami pēc iespējas ātrāk, lai līdz 2021. gada 1. jūlijam būtu izpildīti visi Likumā ietvertie solījumi.

Tam vajadzētu palikt kā vienam no Ministru kabineta un Saeimas galvenajiem uzdevumiem nākamajam darba cēlienam, lai Administratīvi teritoriālā reforma būtu īstenota sekmīgi.

Valsts prezidenta 2020. gada 19. jūnija [paziņojums Nr.12](#) "Par administratīvi teritoriālās reformas īstenošanu"

